

Förstudie – Månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter

Version Nummer	Datum	Summarisk beskrivning av ändringar

Sammanfattning

Denna förstudie syftar till att undersöka förutsättningarna för att beräkna hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror månatligen med samma metoder som används vid de kvartalsvisa nationalräkenskaperna. Även en fullständig genomgång har gjorts av samtliga varugrupper för att på bättre sätt få en helhetsbild.

Första steget i förstudien har varit att kartlägga samtliga källor som används vid kvartalsberäkningarna och sedan undersöka om motsvarande statistik finns att få månadsvis, samt ungefär när i tiden de kan levereras till nationalräkenskaperna.

Slutsatsen är att en beräkning av en månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror är möjlig med vissa avsteg från kvartalsberäkningarna. En realistisk tidsuppskattning för start av beräkning är januari 2009, men detta beror bl a på hur basvärden (utgångsvärden) ska tas fram.

En beräkning av en månadsindikator för samtliga varugrupper är inte möjlig då det idag saknas månatlig data i många fall.

Innehåll

1	Introduktion.....	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Syfte och mål	4
1.3	Omfattning och avgränsning	5
1.4	Genomförande	5
2	Kvartalsberäkningarna	6
2.1	Primärkällor	6
2.2	Beräkningarna idag.....	6
3	Beräkning av månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter	8
3.1	Tidpunkt för leverans av de viktigaste statistikkällorna.....	8
3.2	Månadsindikator för detaljhandelsvaror	8
3.3	Månadsindikator för totala hushållskonsumtionen.....	9
3.4	Ytterligare utredningsbehov	10
4	Kostnadsuppskattning	11
5	Påverkan av andra projekt inom SCB	11
6	Slutsatser och förslag på fortsatt arbete	12
	Bilaga 1, Detaljhandelsvaror vid kvartalsberäkningar	13

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

Varje månad publicerar Statistiska Centralbyrån (SCB) i samarbete med Handelns Utredningsinstitut Detaljhandelsindex (DHI) som redovisar omsättningsutvecklingen i detaljhandeln, dvs månatlig förändring i procent i jämförelse med motsvarande period föregående år.

Hushållens konsumtionsutgifter beräknas av SCB vid enheten för Nationalräkenskaperna (MP/NR) som en del i de kvartalsvisa BNP-beräkningarna. Hushållens konsumtionsutgifter är en betydande del av BNP, ca 47 procent år 2006.

Utvecklingen av DHI i löpande pris och hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror i löpande pris har varit relativt lika under de senaste åren. Dock föreligger det en skillnad i utvecklingen i fast pris.

Hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror utgör endast ca 36 procent av de totala konsumtionsutgifterna. Trots detta används ibland detaljhandelns omsättning som en kortsiktig indikator för utvecklingen av hushållens konsumtionsutgifter. Man måste dock tänka på att det finns skillnader mellan DHI och hushållens konsumtionsutgifter i nationalräkenskaperna. DHI mäter omsättningsförändringen för detaljhandeln, men man bör ha i åtanke att en stor del av försäljningen inom vissa branscher inom detaljhandeln sker till andra än hushåll. Beräkningarna av hushållens konsumtionsutgifter inom nationalräkenskaperna sker på ändamål, dvs varor och tjänster, klassificerade enligt COICOP (classification of individual consumption by purpose), där enbart försäljning till hushållen räknas med. Det finns alltså betydande skillnader mellan omsättningsutvecklingen inom detaljhandeln enligt DHI och hushållens konsumtionsutgifter i nationalräkenskaperna. En månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror kan därför vara en bättre indikator på de totala hushållskonsumtionsutgifterna än DHI.

Denna förstudie är ett uppdrag från Riksbanken som ingår i Emmaprojektet, paraplyprojektet på SCB för förbättring av den ekonomiska statistiken. Önskemålet är att en publicering av en månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter ska ske ungefär samtidigt som DHI, vilket är ca 28 dagar efter månadens slut.

1.2 Syfte och mål

Syftet med denna förstudie är främst att undersöka förutsättningarna för att beräkna en månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter för

detaljhandelsvaror med samma metoder som används vid de kvartalsvisa nationalräkenskaperna.

Förstudien syftar även till att undersöka förutsättningarna för att genomföra en beräkning av de totala hushållskonsumtionsutgifterna månatligen.

1.3 Omfattning och avgränsning

I förstudien ingår att

- Gå igenom dagens kvartalsberäkningar och de primärkällor som används samt utreda om det är möjligt att erhålla statistik till MP/NR månadsvis.
- Undersöka om databaser behöver utvecklas för att stödja en månadsberäkning.
- Uppskatta kostnaderna för implementering och produktion av en månadsindikator.

1.4 Genomförande

Förstudien påbörjas under mars 2007 och avrapporteras i maj 2007 till Riksbanken. Studien genomförs av Sofia Runestav MP/NR med stöd från Stefan Gunér MP/NR och Ylva Petersson MP/NR.

2 Kvartalsberäkningarna

2.1 Primärkällor

Den främsta källan som används vid kvartalsberäkningarna är omsättningsstatistiken som beräknas och sammanställs av enheten för Näringslivets struktur vid SCB (NA/NS). Dess syfte är främst att mäta omsättningsutvecklingen för detalj-, parti- och tjänstehandeln¹. Undersökningen är en urvals- och registerbaserad undersökning där uppgifter från Skatteverket och enkäter till företag används. Omsättningsstatistiken används som källa för 73 COICOP-grupper, av de totalt 149 som beräknas vid kvartalsberäkningarna.

En annan viktig källa vid kvartalsberäkningarna är momsstatistiken som innehåller uppgifter om erlagd mervärdesskatt för alla företag. Momsstatistiken är en registerbaserad sammanställning av de momsdeklarationer som lämnas in till Skatteverket. Statistiken sammanställs även den av NA/NS. Momsstatistiken används vid beräkning av 20 olika COICOP-grupper, främst livsmedelsvarorna (tolv COICOP-grupper). Vid beräkning av andra COICOP-grupper används ibland både momsstatistiken och omsättningsstatistiken, och i andra fall helt andra källor, för att bestämma ett utvecklingstal för en COICOP-grupp.

Andra källor som används vid kvartalsberäkningarna är nybyggnadsstatistik (RM/BY), bränslestatistik (MR/EHF), fordonsstatistik (RM/TRP), statistik om offentlig ekonomi (MP/OE), utrikeshandel (NA/UI), statistik om finansiella företag (MP/FM), konsumentprisindex (MP/PR) samt olika enkäter och information från diverse webbsidor.

2.2 Beräkningarna idag

Kvartalsberäkningarna för hushållens konsumtionsutgifter bygger till stor del på framskrivningar av värden i löpande priser från motsvarande kvartal föregående år. Utvecklingstal hämtas från de olika primärkällorna. Värden i fasta priser erhålls genom deflatering. Det finns även områden där beräkningen bygger på volymindikatorer. Då görs beräkningar i fasta priser och löpande priser erhålles genom reflatering. Totalt beräknas konsumtionen för 149 olika COICOP-grupper vid kvartalsberäkningarna.

Omsättningsstatistiken är uppdelad på branscher enligt SNI 2002 (Svensk näringsgrensindelning) och i varje bransch sker vanligen försäljning av varor och tjänster som ingår i flera olika COICOP-grupper. Eftersom beräkning av hushållens konsumtionsutgifter sker på ändamål behöver

¹ För beskrivning av statistiken se: www.scb.se/HA0101

nationalräkenskaperna utvecklingstalen uppdelat på COICOP-grupper. I hushållskonsumtionsdatabasen (HUKO-databasen) finns därför en matris baserad på en sortimentsundersökning utförd av NA/NS 2002 där det för varje bransch anges hur stor andel av försäljningen till hushåll som avser varje COICOP-grupp och hur stor andel som avser försäljning till andra än hushåll. En utveckling i en bransch påverkar alltså utvecklingen av de olika COICOP-grupperna olika beroende på hur stor vikt COICOP-gruppen har i branschen. Framskrivning sker automatiskt i HUKO-databasen för 48 COICOP-grupper med utvecklingstal från omsättningsstatistiken. Inga manuella beräkningar sker i dessa fall. Resterande grupper räknas manuellt i separata exceldokument.

3 Beräkning av månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter

3.1 Tidpunkt för leverans av de viktigaste statistikällorna

Omsättningsstatistiken för detaljhandel finns idag månadsvis och levereras till nationalräkenskaperna i samband med publicering av den preliminära DHI. Definitiv DHI är klart 45 dagar efter månadens slut, men normalt görs inga större revideringar.

Omsättningsstatistiken för parti- och tjänsthandeln finns dock endast kvartalsvis. För närvarande pågår det ett projekt på NA/NS för att ta fram ett tjänsteproduktionsindex månadsvis med publicering ca 45-50 dagar efter månadens slut (grov uppskattning). Omsättningsstatistik kommer därmed att samlas in för parti- och tjänsthandeln månadsvis. Beräkningen kommer till en början att ske på två-siffrors SNI-nivå. I nationalräkenskaperna används dock utvecklingen i en bransch på upp till fem-siffrors SNI-nivå. Att använda utvecklingen på två-siffror SNI-nivå även för lägre SNI-nivåer är möjligen ett alltför starkt antagande.

Momsstatistiken är en månadsstatistik. Problemet är dock att det är ca två månaders eftersläpning på den. Anledningen till eftersläpningen är att stora företag idag har 25 dagar på sig efter utgången månad att lämna in sina momsdeklarationer och medelstora företag har 40 dagar på sig. Uppgifterna skickas till Skatteverket och sedan sker en överföring till SCB en gång i veckan. Detta innebär att NA/NS inte har statistik hos sig förrän ca 50-60 dagar efter månadens slut. I dag får nationalräkenskaperna leveranser av momsstatistiken 70 dagar efter månadens slut och möjlighet till uppsnabbning finns troligtvis inte utan att inskränka för mycket på kvaliteten.

Andra källor som finns månadsvis inom rimlig tid efter månadens slut är nybyggnadsstatistik, bränslestatistik, konsumentprisindex samt vissa delar av fordonsstatistiken. Statistik om offentlig ekonomi, utrikeshandel och statistik om finansiella företag finns ej månadsvis.

3.2 Månadsindikator för detaljhandelsvaror

Totalt är det 59 COICOP-varor, av de 149 som beräknas kvartalsvis, som är klassificerade som detaljhandelsvaror (se bilaga 1). Totalt utgör de ca 36 procent av hushållens totala konsumtionsutgifter (år 2006).

Vid en beräkning av en månadsindikator för detaljhandelsvaror kan 49 varor räknas fram automatiskt i HUKO-databasen med hjälp av

omsättningsstatistiken. Dock är det några punkter som skiljer sig från kvartalsberäkningarna. Tolv av dessa 49 varor är livsmedelsvaror. Vid kvartalsberäkningen av livsmedelsvaror används momsstatistiken då den ger en mer korrekt utveckling än omsättningsstatistiken. Men på grund av momsstatistikens långa eftersläpning finns den ej att tillgå vid en månadsberäkning och därmed måste nyttjande av omsättningsstatistiken övervägas och utvärderas. Dessa tolv livsmedelsvaror, samt ytterligare fem detaljhandelsvaror, dvs totalt 17 av 49 COICOP-grupper, använder även information om utvecklingen i parti- och tjänstehandeln, utöver detaljhandeln. Som nämnts ovan kommer omsättningen för parti- och tjänstehandeln troligtvis endast tas fram på aggregerad nivå och ett antagande om samma utveckling i alla delbranscher behövs därför göras. Det handlar dock endast om en liten del av varornas försäljning som sker utanför detaljhandeln. Enligt sortimentsundersökningen som ligger till grund för matrisen som används idag handlar det om drygt två procent av varornas försäljning som sker i parti- och tjänstehandeln.

För de resterande tio COICOP-grupperna finns månadsdata att tillgå inom rimlig tid och beräkningen sker där manuellt.

Beräkning av en månadsindikator för detaljhandelsvarorna skulle kunna presenteras tidigast ca 50 dagar efter månadens slut. Detta påverkas av publicering av tjänsteproduktionsindex som idag grovt uppskattas till ca 45-50 dagar. Två saker skiljer sig då från de kvartalsvisa räkenskaperna. Parti- och tjänstehandelns omsättning används på aggregerad nivå (i stället för på fem-siffrors SNI-nivå) och livsmedelsvaror beräknas med hjälp av omsättningsstatistiken i stället för momsstatistiken.

För att publicera en indikator ca 30 dagar efter månadens slut behövs en begränsning göras till att endast använda detaljhandelns omsättning. Även i detta fall beräknas livsmedel med hjälp av omsättningsstatistiken (men enbart detaljhandelns). Beräkningen skiljer sig mot kvartalsberäkningen i de fall där parti- och tjänstehandeln säljer varorna och påverkar utvecklingen vid kvartalsberäkningarna. En utvärdering skulle behövas för att se om en sådan indikator är tillförlitlig.

Utöver de 59 COICOP-grupperna som nämnts ovan finns dessutom tio ändamål som är tjänster som till största delen säljs inom detaljhandeln. En diskussion om dessa ska inkluderas eller inte får föras framöver.

3.3 Månadsindikator för totala hushållskonsumtionen

Vid beräkning av en månadsindikator för hushållens totala konsumtionsutgifter tillkommer 90 COICOP-grupper. Bland dessa 90 grupper finns viktiga poster som utgör en stor del av hushållens totala

konsumtionsutgifter såsom boende (nyttjandevärde egnahem, hyra för hyresrätt och bostadsrätt, el mm), restaurangbesök, konsumtion av bensin och bilar samt korrigeringsposterna för uppehållskostnader för svenskar i utlandet och för utlänningar i Sverige.

Av totalt 149 grupper saknas månadsdata helt för ca 30 grupper och för ytterligare ca 40 grupper behövs omsättningsstatistik för parti- och tjänstehandeln på en mer detaljerad nivå än vad som idag uppskattas tas fram och mycket utvecklingsarbete krävs. Några exempel på stora grupper där det saknas månadsdata är: uppehållskostnader för svenskar i utlandet samt för utlänningar i Sverige, delar av beräkningar för personbilar, avgifter för banker och växlingsavgifter samt FISIM (Financial intermediation services indirectly measured).

3.4 Ytterligare utredningsbehov

Ytterligare utredning krävs för hur revideringar bör hanteras. När årsberäkningar genomförs anpassas kvartalssiffrorna genom att fördela ut årssiffrorna enligt kvartalsmönstret. På motsvarande vis skulle en månadsuppgift kunna anpassas till kvartalssumman.

Utredning krävs även för hur de basvärden som behövs i HUKO-databasen ska tas fram. För beräkning av en månad år t behövs basvärden för motsvarande månad år t-1. Dessutom behövs säsongsrensningssmetod och eventuell publicering och publiceringsnivå utredas.

4 Kostnadsuppskattning

Implementeringen omfattar två delar. Dels utvecklingen av databaserna och dels arbetet med att lägga upp beräkningsfiler för de ändamål som inte hanteras automatiskt i HUKO-databasen. Kostnaden för implementeringsarbetet uppskattas till 400 000 kr.

Kostnadsuppskattningen för den löpande beräkningen för en månadsindikator för detaljhandelsvaror grundar sig på att erforderliga ändringar görs i databaserna så att beräkningarna kan ske automatiskt i HUKO-databasen för de allra flesta COICOP-grupperna. Kostnaden för löpande beräkningar uppskattas till 150 000 kr per år.

Kostnaden för implementering och månatlig produktion för de totala hushållskonsumtionsutgifterna är avsevärt mycket större och ingen kostnadsuppskattning har gjorts.

Dessutom finns det de punkter som nämnts under kapitlet 3.4 *Ytterligare utredningsbehov* som kräver utredning där kostnaderna inte är uppskattade.

Även extra kostnader för primärstatistiken kanske kan uppstå. Detta har inte undersökts i förstudien. Fortsatt arbete med ett projekt för att ta fram en månadsindikator kan innebära merkostnader vid fler enheter på SCB.

5 Påverkan av andra projekt inom SCB

Två pågående projekt är intressanta att följa om en utveckling av månadsindikator ska göras. Det pågår för närvarande ett projekt där processer inom MP/NR ses över för att beräkningarna av nationalräkenskaperna kan ske på ett effektivare och säkrare sätt. Innan en implementering av månadsberäkning kan ske och innan fortsatt utveckling sker av databaser bör en avstämning ske mot detta projekt.

Även projektet som avser att ta fram ett tjänsteproduktionsindex vid NA/NS är av intresse. En månadsinsamling för parti- och tjänstehandelns omsättning kommer att starta, men till en början sker detta på en alltför aggregerad nivå för att motsvara statistiken som ligger till grund för kvartalsberäkningarna, som nämnts tidigare i förstudien. Resultatet och utvecklingen framöver är därför intressant att följa.

6 Slutsatser och förslag på fortsatt arbete

En beräkning av månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror är möjlig. Dock med vissa avsteg från kvartalsberäkningarna. Möjlig publicering är 50 dagar efter månadens slut. Beräkning av en månadsindikator 30 dagar efter månadens slut är möjlig med ytterligare något avsteg från kvartalsberäkningarna.

För att kunna genomföra en månadsberäkning med den matris som används idag behövs utveckling av HUKO-databasen göras. Detta för att en månadsberäkning ska vara så automatiserad som möjligt.

När i tiden beräkningarna av en månadsindikator kan starta beror bl a på hur pass omfattande beräkningarna ska vara samt vilken metod som används för att sätta basvärden i HUKO. För implementering och start januari 2008 krävs att metoder arbetas fram för att sätta basvärden alternativt att insamling av 2007 startar under 2007. Mer realistisk tidsuppskattning är beräkningsstart januari 2009.

En beräkning av en månadsindikator med samtliga COICOP-grupper innebär ett stort arbete med att leta fram data samt bygga prognosmodeller, då det saknas månadsdata för många ändamål. Detta ses ej som ett rimligt alternativ.

Ett alternativ till att beräkna en månadsindikator för hushållens konsumtionsutgifter för detaljhandelsvaror kan möjligen vara att utveckla branschprisindex som beräknas vid enheten för Prisstatistik, MP/PR, och används för deflatering av DHI. Huruvida detta skulle leda till bättre samstämmighet i fastprisutveckling mellan DHI och hushållens konsumtionsutgifter av detaljhandelsvaror behöver dock utredas vidare, vilket SCB för närvarande saknar resurser för.

Bilaga 1, Detaljhandelsvaror vid kvartalsberäkningar

COICOP	Benämning	COICOP	Benämning
0111	Bröd och spannmål	06111	Läkemedel mot recept
0112	Kött	06112	Läkemedel receptfria
0113	Fisk	0612	Sjukvårdsprodukter
0114	Mjölk, ost och ägg	0613	Glasögon, kontaktlinser
0115	Smör, margarin	0713	Cyklar
0116	Frukt	08121	Telefoner, faxar
0117	Grönsaker	08122	Mobiltelefoner
0118	Socker, sylt, konfekt	0911	TV, radio, bandspelare
0119	Salt, kryddor, såser	0912	Fotoutrustning
0121	Kaffe, te, kakao	0913	IT-utrustning
0122	Läsk, juice	0914	Varor som ger ljud
0211	Sprit	09212	Båtar
0212	Vin	09213	Båtmotorer, båtillbehör
02131	Starköl	09215	Större fritidsartiklar
02132	Öl klass I och II	0922	Musikinstrument
0220	Tobak	0931	Leksaker, hobby
0311	Tyger	0932	Mindre sportartiklar
0312	Kläder	0933	Blommor, trädgårdsväxter
0313	Andra beklädnadsartiklar	09341	Sällskapsdjur och utrustning
0321	Skor	09342	Djurmedicin
0431	Varor för smärre underhåll	0951	Böcker
0511	Möbler, lampor	09521	Dagstidningar
0512	Mattor	09522	Tidskrifter
0520	Hushållstextilier	0953	Övriga trycksaker
0531	Större hushållsapparater	0954	Skrivmaterial
0532	Mindre elektriska hushållsapparater	1212	Elektriska apparater för personlig vård
0540	Glas, porslin och köksredskap	1213	Andra varor och artiklar för personlig vård
0551	Större motordrivna verktyg	12311	Smycken och ur
0552	Mindre verktyg	1232	Andra personliga varor
0561	Kemisk-tekniska artiklar		